

Aile İçi Şiddet

Domestic Violence

Aslıhan Okan İbiloğlu

ÖZET

Aile içi şiddet, hem kentsel hem de kırsal alanlarda birçok kadının hayatını etkileyen bir problemdir. Aile içi şiddet, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi ruh sağlığı sorunlarına neden olabilir. Şiddete uğramış kadınların çocukları da aile içi şiddetten etkilenir. Eşler arasında şiddetin olduğu ailelerde büyüyen çocuklar, daha sonraki yaşamlarında şiddet uygulayıcısı olma ya da şiddete maruz kalma ile ilişkili olabilecek, bir dizi ruhsal ve davranışsal problemler yaşayabilirler. Kamuoyunda ruh sağlığı alanının, kadın ve çocuğa karşı uygulanan şiddete karşı çözüm üretmek ve istismar ile ilişkili ruh sağlığı sorunlarının azaltılması üzerinde önemli bir etkisi olabilir. Bu yazıda, çoğunluğu eşleri ya da ebeveynleri tarafından şiddete uğrayan kadın ve çocuklar, aile içi şiddet kurbanları üzerinde durulmuş ve aile içi şiddet döngüsü ve nedenleri incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Şiddet, aile içi şiddet, sonuçları, şiddet döngüsü

ABSTRACT

Domestic violence is a problem that affects the lives of many women both in urban and rural areas. Depression and post-traumatic stress disorder are the most prevalent mental health problems related with domestic violence. Children of battered women are also affected from the domestic violence. Children who grow up in families with intimate partner violence may suffer from a range of behavioral and emotional disturbances that can be associated with the perpetration or experiencing of violence later in life. The mental health care sector can have a significant impact on publicizing and addressing violence against women and children and on reducing the mental health problems related to abuse. This review focuses on domestic violence victims, most of whom are women and children victimized by their spouses or parents, along with the causes and cycle of domestic violence.

Keywords: Violence, domestic violence, consequences, cycle of violence

---

Aile içi şiddet çeşitli kültür, sınıf, eğitim, gelir düzeyi, etnik köken ve yaş sınırlarının ötesinde, tüm ülkelerde saptanan bir olgudur.[1] Bir ilişkide genellikle biri tarafından diğerini kontrol altında tutmak için kullanılır. Türkiye’de mevcut verilerin güvenilirlik sorunları nedeniyle, tam olarak kadınların ne kadarının aile içi şiddete maruz kaldığını belirlemek zordur. Aile içi şiddet pek çok durumda şiddete maruz kalma riskinin fazla olduğu toplumlarda sosyal açıdan normal kabul edilmektedir. Güvenlik, utanma, korku ve farkındalık eksikliği gibi nedenlerden dolayı aile içi şiddet çoğunlukla bildirilmemektedir.[2-5]

Türkiye’de aile içi şiddet 1998’den bu yana “Aileyi Koruma Kanununa” göre düzenlenip cezalandırılmaktadır.[6] Buna rağmen, aile içi şiddetin Türk kadınlarının hayatını ne ölçüde etkilediği ile ilgili yapılan çalışmalar, kasvetli bir görüntü sergilemektedir. Kadınların aile üyeleri tarafından üçte biri ile yarısı arasında değişen oranlarda, fiziksel olarak mağdur edildiği tahmin edilmektedir.[7,8] Kadınlar, fiziksel ve duygusal istismarı eşlerinin bir hakkı olarak görmekte ve bazı davranışlarının daha az şiddet görmeyi sağlayabileceğini kabul etmektedir. Ekonomik ve kültürel yönden eşlerine bağımlı oldukları için şiddete karşı seslerini çıkarmayabilmektedirler.[9]

Aile içi şiddet politika ile ilgilenen toplum kuruluşları, mahkemeler, polis, sağlık sektörü ve sosyal hizmet sağlayıcıları da dâhil olmak üzere çeşitli kurumların uyum içinde çalışmasını gerektiren çok yönlü ve karmaşık bir olgudur. Aile içi şiddet, kişinin fiziksel yaralanması, ekonomik ya da diğer kaynakların kısıtlanması, aşağılanma ve kişinin yıpranması ile gözlenebilen ve hayatın zevk alamama, ağrı, bitkinlik, sosyal içe çekilme, depresyon, korku ve özgüven eksikliği, dikkat ve üretkenlikte azalma ile sonuçlanabilen psikolojik, fiziksel, cinsel, ekonomik ve duygusal istismarı içeren geniş bir spektrumda incelenmektedir.[10,11] Türkiye de aile içi şiddet hakkında detaylı bilgi ve veri sağlayan çalışmaların sayısı kısıtlıdır. Bu konuda mevcut bilgi ve güvenilir kayıtlarının yetersiz olması, şiddet ile mücadele çalışmalarında ilerlemeyi belirgin olarak engellemektedir. Yeterli olmamakla birlikte, Türkiye’de son zamanlarda aile içi şiddet ve çocuk istismarı konusunda, ilgi ve farkındalık giderek artmaktadır. Türkiye, kadın hareketlerinin büyük ölçüde başarılı savunma çabaları yürütmesi nedeniyle, geçtiğimiz on yıl içerisinde kadının insan hakları alanında önemli reformlara tanık olmuştur. Türkiye’de aile içi şiddet kurbanları, mevcut sosyal servisler, insan kapasitesi, mali kaynaklar, her türlü malzeme ve deneyim eksikliğinden muzdariptir.[12]

Literatürde aile içi şiddet konusunda çok sayıda veri olmasına rağmen, bu konudaki birbirleriyle tutarsız veriler ve farklı tanım, yöntem ve araştırmalar

nedeniyle, bu yazıda Şiddetin eŐitli Őekillerinin (fiziksel, sözel, duygusal, ekonomik, cinsel) birbirinden tam olarak ayrılması mümkün olamamıŐtır. ‘‘Sosyal ğrenme’’ ve ‘‘gözleme dayalı öğrenme’’ (observational learning) teorisi açısından, toplum ruh sağlığı ve ocuk gelişimi incelendiğinde, aile içi Şiddet içeren bir ortamda yetişmenin, bireyin ruh sağlığına pek çok olumsuz etkilerinin olduğu ve böylece toplumun Şiddete bakış açısının etkilendiği görülmüŐtür. Bu gözden geçirme yazısında, psikiyatri kliniklerinde sıkıa karŐılaŐılan bir olgu olan aile içi Şiddet ve kurbanlarına dikkat çekilmeye çalıŐılmıŐtır.

Aile İçi Şiddetin Kurbanları

Kadına karşı aile içi Şiddet, eskiden yaygın cehalet ve feodalizm atmosferinin bir sonucu iken, günümüzde sosyoekonomik durumu değişen Türkiye’de hızlı kentleŐmenin bir sonucu olarak karŐımıza çıkmakta olan kontrol dıŐı bir olgudur.[9,12,13] Kurbanlar, çeşitli silahlar aracılığı ile ağrı, yaralanma ve duygusal sıkıntı oluŐturmak için itilip, yumruklanıp, tekmelenip, bođazlanmıŐtır. Mağdurlar, herhangi bir yaş, cinsiyet, ırk, kültür, din, eğitim, meslek veya medeni durumda olabilir. Hem erkekler hem de kadınlar istismara uğramasına rağmen, kurbanların çoğunun kadın ve çocuklardan oluŐtuđu vurgulanmaktadır.[14,15]

Aile İçi Şiddetin Failleri

Türkiye’de aile içi Şiddet olgularının önemli bir bölümünde, failerin çoğunlukla eŐ veya birlikte yaŐanılan kişi ve/veya diğer aile üyelerinden biri olduğu bildirilmektedir. Genellikle, kapalı kapılar ardında istismar uygulanmaktadır.[6,9,12,16]

Şiddeti devam ettiren faktörler bir aileyi ara ara ya da sürekli bir biçimde etkileyebilir. Bu faktörlerin baŐında sosyoekonomik eŐitsizlik veya istikrarsızlık, çocukların fiziksel olarak cezalandırılmasını ve Şiddeti teŐvik ettiren sosyal ve kültürel etkenler, ebeveyn ocuk iliŐkisinde çocuğun deđersizleŐtirilmesi gelir. Ayrıca bir toplumda aŐırı alkol kullanımı ya da alkole ulaŐılmasının kolaylaŐtırılması, madde (uyuŐturucu) ticareti, sosyal yalıtım (geri çekilme), yeterli düzeyde ya da ulaŐılabilir sosyal destek ve hizmetlerin eksikliği (sosyal ve toplumsal faktörlerin daha geniş olması), istenmeyen gebelik, ebeveyn ve ocuk arasındaki bağın zayıflığı, geniş aile, iŐsizlik, eŐ ile çatışma ve Şiddet yaşama, yeterli aile desteğinin olmaması, depresyon veya diğer fiziksel ya da ruhsal sağlık problemleri, alkol ve/veya ilaç kötüye kullanımı, ocuk yetiŐtirme becerilerinde yetersizlik, suça katılım, dürtü kontrolünde bozukluk,

katı düşünme, empati azlığı, gerçekçi olmayan beklentilerin varlığı, genç yaş, özürsüzlük (engellilik), yetişkin aile üyeleri tarafından problemlilik olarak algılanan kişilik ve mizaç özellikleri (çocuğun davranış kalıplarını ve özellikleri gibi) diğer faktörlerdir.[16-21]

Risk Faktörleri

Bazı yazarlar, çocuk ve kadınlara karşı kötü muamele için, çeşitli risk faktörleri tanımlamıştır.[14] Aile içi şiddet için ana risk faktörleri, yoksulluk ve erkeğin alkol tüketmesidir.[14,21,23] Özellikle ekonomik zorluklar, kıskanma ve kadına tecavüz gibi ihlallerin ortaya çıktığı çatışma içeren ilişkilerde, barışçıl ilişkilere göre aile içi şiddetin daha fazla olması muhtemeldir.[40,53] Ayrıca risk faktörleri, şiddet ya da istismar içeren bir ortamda yetişme ve genetik özellikleri de içermektedir.[23-25] Literatürde sıklıkla kullanılan terimler Tablo 1. de tanımlanmıştır.

Tablo.1 Aile İçi Şiddetle İlgili Terimler ve Açıklamaları [5,26,29]

Terimler	Tanımlar
Kurban (Victimization)	Devletin uygulanan kanunlarını ihmal eden bir fiil ya da ihmallere nedeniyle, kendi temel hakları önemli ölçüde zarar gören, herhangi bir kişi ya da topluluğun, fiziksel, zihinsel, duygusal ya da ekonomik olarak zarar görmesidir.
Şiddet uygulayıcı/fail (Perpetrator)	Kişiyi şiddet ya da istismara uğratan ya da kişinin şiddet ya da kasıtlı kötüye kullanımına neden olandır (örn; fiziksel istismar ya da fiziksel şiddet tehditleri ile korkutma gibi davranışlar).
Fiziksel istismar (Physical abuse)	Kadın/çocuğa karşı zorla fiziksel güç kullanımı, yüksek bir olasılıkla kadının/çocukların sağlığı, hayatta kalması, gelişimi ve onurunun zarar görmesi ile sonuçlanır. Vurma, dövme, tekmeleme, sarsma, ısırma, suda boğma, sıcak su ile haşlama, yakma, zehirleme ve havasız bırakarak boğma fiziksel istismar örneklerindendir.
Çocukların şiddete tanıklığı (Children witnessing to violence)	Çocukların, şiddet etkileşimlerini görme ya da duyma aracıları ile ama aynı zamanda şiddet hakkında hikayeler dinleme ve kötüye kullanıma dair kanıtları da görebilen ebeveynlerinin fiziksel saldırganlıklarının farkında olmasıdır (örneğin, annenin vücudundaki morluklar).

Kadına Karşı Aile İçi Şiddet

İstismarın olduğu bir ilişkide, şiddet döngüsü yüzlerce kez ortaya çıkabilir.[28] Dünyanın her ülkesinde kadına yönelik şiddet, büyük olasılıkla bildirilmeyen değil ama sıklıkla kapalı kapılar arkasında gerçekleşen bir sorundur.[28-31] Türkiye’de yapılan bir çalışmada, hayatlarının herhangi bir döneminde, eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalanların oranı %39 olarak saptanmıştır. Diğer bir deyişle, on kadından dördü kocaları ya da eşleri tara-

fından fiziksel şiddete maruz bırakılmıştır.[9] Bir çalışmada, çocuklarını istismar eden annelerin %41'i, istismar etmeyenlerin ise %18'inde çocukluk çağı istismar öyküsü saptanmıştır.[32] Başka bir tahmine göre, mağdur edilen ebeveynlerin %25-35'i, kendi çocuklarını istismar edeceklerdir.[19,33] Ayrıca verimsiz ve kaliteli ilişki kurmayan ebeveynlik, genç erkekler arasında suç ile ilişkili bulunmuştur.[34,35]

Türkiye'de kadınların ekonomik olarak erkeklere bağımlı olmalarına yol açan iş imkânlarının eksikliği, aile içi şiddetin önlenememesi ve reddedilmesinde olumsuz katkısı olan boşluklardan birisidir.[6,9,16] İstismar edilmiş bir ebeveyn, kendi çocuklarına daha iyi bakabilmek için daha hassas olabilir.[36-39] Bir çalışmada, çocukların davranış problemlerinden, istatistiksel olarak büyük bir oranda maternal (anneye ait) stresin sorumlu olduğu bulunmuştur.[40] Çocukların şiddete tanık olduğu diğer bir çalışmada, annelerin ruh sağlığının, çocukların ev içindeki şiddete verdiği yanıtları etkilemediği saptanmıştır.[41]

Aile İçi Şiddete Bakış Açısı

Aile içi şiddet, konuyla ilgili uzmanlar arasında bile gizli ve dirençli bir aile sorunu olarak kabul edilmektedir.[42] Kadın haklarının ağır derecede ihlal edilmesi konusu ile başarılı bir şekilde mücadele etmek için, aile içi şiddetin toplum tarafından reddedilmesi ve profesyoneller arasında bu duruma karşı tutumların kesin bir dille sergilenmesi gereklidir.[43,44] Ayrıca, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve kadının aile içindeki geleneksel rolü hakkındaki kavramlar, kadınların eğitim ve istihdam olanaklarından daha az yararlanabilmesini ve sonuç olarak onların ekonomik, toplumsal ve siyasi katılımlarının daha düşük olmasını yol açmaktadır.[44,45] Şiddet ve kültürel faktörlerin etkisi ile kadınların şiddete verdikleri tepkiler ve ebeveynlik rollerini nasıl etkilediğinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için, daha önce kötü muamelede bulunan ebeveynler ve çocuklarıyla olan ilişkileri hakkında yapılan çalışmaların ayrıntılı irdelenmesi gerekmektedir.[46,47]

Çocuğa Karşı Aile İçi Şiddet

Ebeveynleri arasındaki fiziksel şiddete tanık olan çocukların kendileri fiziksel olarak şiddet görmese bile, saldırganlıkta artma, uyku, yeme ve kilo ile ilgili sorunlar da dâhil olmak üzere çok sayıda sağlık ve davranış sorunları olabilir.[59-64] Bu çocuklar, okulda sorunlar yaşamakta, yakın ve olumlu arkadaşlıklar geliştirme konusunda zorlanmaktadırlar.[66] Kadınları istismar eden

erkeklerin, %40-70'i çocuklarını da istismar etmektedir.[14] İstismara uğrayan bu çocuklar kaçıp kurtulmayı deneyebilir, hatta özkıyım girişiminde bile bulunabilirler.[67] Araştırmacılar, herhangi bir yaşta olan 3.3 milyon çocuğun şiddete maruz kaldığını tahmin etmektedir.[14]

Şiddet Döngüsü

Türkiye'de çocuk ihmali ve istismarı süregiden sık bir gerçekliktir. Aile içi şiddetin yaşandığı evlerde büyüyen çocukların çoğunun şiddet hakkında bilgisi vardır. Ebeveynler, uygulanan şiddet konusunda çocuklarının bilgisi olmadığını düşünebilir ama çoğu zaman vardır.[48-50] Bu çocukların yaklaşık %90'ı annelerine yönelik şiddetin farkındadırlar. Çaresiz, korkmuş ve üzgündürler. Ayrıca, zaman zaman şiddetin onların suçu olduğunu düşünebilirler.[40,52] Bir çalışmada, şiddetin uygulandığı evlerde büyüyen çocukların %74'ünün büyüdüklerinde eşlerine yönelik şiddet uyguladıkları saptanmıştır.[31] Böyle ailelerde yetişen çocuklarda, hayatlarının sonraki dönemlerinde, şiddet uygulanması ya da yaşanması ile ilişkili olduğu bildirilen bir dizi davranışsal ve duygusal sorunlar görülebilir.[54-56] Aile içi şiddetin neden bazı çocukları daha yoğun bir şekilde etkilediği, bazılarını ise nispeten neden daha az zarar verdiği konusu hâlen net değildir.[57,58]

Sosyal öğrenme teorisi, ebeveynlerin model oluşturma yoluyla şiddet davranışını öğrettiğini ve şiddete başvurmaksızın çatışma çözme becerilerini öğretmek konusunda yetersiz olduklarını vurgulamaktadır.[35,38,68,69] Bu teorinin savunucuları, toplumsal cinsiyet temelli farklılıklara göre, erkeklerin şiddetin failleri ve kızların kurbanları olmaya devam edeceğini ifade etmektedirler. Erkekler ve kızların, yaşantılarındaki deneyimlerden, öğrendikleri arasında farklılıklar vardır.[53,70] Cinsiyetin önemi birçok çalışmada vurgulanmış olmasına rağmen, bu etkiler ne tam olarak tutarlı ne de kesindir.[71,72] Genellikle çalışmalarda, erkeklerin düşmanlık ve saldırganlık gibi dışsallaştırılmış (externalized), kızların ise depresyon ve somatik şikayetler gibi içselleştirilmiş (internalized) davranış problemlerini daha fazla sergiledikleri gösterilmiştir.[24,51,53,73-77] Bazı çalışmalarda erkekler, bazılarında ise kızlar için daha ciddi problemler olduğu saptanmıştır.[78,79] Kızların özellikle yaşlandıkça, bu genel eğilimden farklılık gösterdikleri ayrıca daha saldırgan davranışlar sergiledikleri bildirilmektedir.[80,81]

Yapılan çalışmalarda gözleme dayalı öğrenmenin kanıtları giderek artmaktadır.[82-84] Bu görüş, aile içi şiddet ile büyüyen çocukların daha büyük olasılıkla kendilerinin istismar edilen ya da erkeklerin şiddet uygulayan ve

kızların da şiddet kurbanı olan yetişkinler olacağı, şiddetin şiddeti başlatması kavramına dayanmaktadır.[85-87] Değişik yaşlardaki çocuklarda, tanık olunan şiddet tipine bağlı olarak farklı tepkiler görülmektedir.[88,89] Okul öncesi çocuklarda, benlik kavramı puanlarının beklenenden daha düşük, yaşça daha büyük okul çağı çocuklarında ise saldırganlık yönünden cinsiyet farklılıklarının olduğu, erkeklerin kızlardan daha saldırgan davrandığı bildirilmektedir.[39] Babaları tarafından annelerinin fiziksel ve duygusal olarak istismar edildiğine tanık olan 7-12 yaş arasındaki 64 çocuğun değerlendirildiği bir çalışmada, olguların yalnızca %13'ünün travma sonrası stres bozukluğu tanı ölçütlerini karşılamıştır. Bu çalışmada ayrıca rahatsız edici (intrusive) ve istenmeyen travmatik olayların hatırlanması (flashback) (%52), travmayı hatırlatan olaylardan kaçınma (avoidance) (%19) ve travmaya ait uyarılma belirtilerini de (%42) içeren çok sayıda belirtinin de bulunduğu belirlenmiştir.[90] Özetle, aile içi şiddete tanıklık etmiş, farklı yaş ve gelişim evrelerindeki çocukların şiddete karşı tepkilerinde farklılıklar gözlenmektedir.

Aile İçi İlişkiler

Aile içi şiddete tanık olan çocukların şiddetten nasıl etkilendiğini belirleyen önemli bir faktör anneleri ile olan ilişkileridir.[91] Çocukların, ya biyolojik ya da üvey babaları tarafından istismar edilenlere göre, kendi anneleri tarafından istismar edildiklerinde, özgüvenlerinin daha düşük olduğu bildirilmiştir.[92] Anneleri şiddet gören evlerde yaşayan çocukların, başkalarının nasıl hissettiğini anlama konusunda daha az çaba gösterdikleri ve olayları başkalarının bakış açılarından değerlendirdikleri saptanmıştır.[37] Aile içi şiddetin yaşandığı evlerde, şiddet uygulayan kadınların çocuklarını şiddete maruz kalanlara göre (hırpalanan, battered) daha fazla istismar ettikleri gözlenmiştir.[93] Sonuç olarak, ebeveynleri tarafından istismar edilenler, diğer gruplara kıyasla çocukluk çağından itibaren sıklıkla daha fazla saldırgan davranışlar göstermektedirler.[94]

Ergenlik çağındaki annelerin çocukları, davranışsal ve sosyal alanların her ikisinde de uyumsuzluk gösteren nadir bir gruptur.[95] Genellikle genç yaşta anne olanlarda, yoksulluk ve sosyal desteklerin eksikliği, çocukların gelişim dönemlerindeki olumsuz etkileşimlerinin yanı sıra ailenin içinde bulunduğu çevrenin, stres açısından yüksek düzeyde duyarlılık yaratması gibi farklı sosyal koşullar vardır.[96] Araştırmacıların çoğu, evdeki yetişkin erkek-çocuk ilişkisini önemli bir faktör olarak ele almaktadır.[97,98] Son zamanlarda yapılan bir çalışmada, çocuklara biyolojik babaları şiddet uyguladığında, annelerin,

baba dışındaki figürlere göre çocuklarına daha fazla şiddet uyguladığı bildirilmektedir. Erkek çocukların fiziksel şiddete uğrama miktarlarının, anne ya da çocuk raporları açısından, önemli farklılık göstermediği saptanmıştır. Biyolojik babaların çoğu çocuklarına duygusal olarak yaklaşmakta iken, üvey babalar, daha fazla sözel şiddet uygulamakta ve onları daha sık korkutmaya çalışmaktadırlar.[92,97,100]

Aile İçi Şiddetin Sessiz Kurbanları

Ebeveynleri arasındaki şiddete tanık ve/veya maruz kalmış çocuklar, şiddetin en son kurbanları olarak görünmektedirler. Bu çocuklar, yetişkinler arasındaki (aile içi) şiddetin “sessiz”, “unutulmuş” ya da “istenmeyen” kurbanlarıdır.[68,75,101] Yaşamları boyunca şiddete tanık olan çocuklarda, olmayanlara göre daha fazla oranda kaygı, özgüven eksikliği, tedirginlik, korku, depresyon, içe kapanma, isteksizlik, ümitsizlik, öfke ve mizaç problemleri, uyku bozuklukları, zayıf dürtü kontrolü, kötü akademik performans, konsantrasyon güçlüğü ve daha fazla sigara, alkol ya da madde kötüye kullanımlarının olduğu bildirilmiştir.[24,34,39,51,80,91,95,103-109]

Bir çalışmada, aile içi şiddet sonucunda işlenen cinayetlerin %27'sinde çocukların kurban olduğu gösterilmiştir.[110] Şiddete maruz kalmanın, gençler arasında antisosyal davranışlar ile ilişkili olduğu bulunmuştur.[111] Ayrıca, şiddet uygulayan ergenlerin daha yüksek oranlarda aile içi şiddet ve istismara maruz kaldıkları bildirilmektedir.[65]

Türkiye’de ebeveynleri tarafından doğrudan fiziksel olarak istismar edilen çocukların sayısı açısından, herhangi bir ulusal istatistik mevcut değildir. Amerika’da yapılan araştırmalara göre, çocuk istismarı kurbanı olan çocukların genel nüfus içerisinde %5 ile %14 arasında oldukları belirtilmektedir.[1,50] Yapılan bir çalışmada, istismara tanık olmanın yanı sıra istismara uğramış olmanın, çocuklar için çifte darbe (double whammy) olduğu gösterilmiştir. Bu çalışmada, şiddete hem tanık olan hem de maruz kalan çocuklarda, yalnızca çocuğa karşı şiddete tanık olanlara göre daha fazla problemlerin gözlemlendiği; yalnızca şiddete tanık olanların ise en azından karşılaştırma grubuna göre, orta derecede problemlerinin olduğu saptanmıştır.[22] Diğer çalışmalarda da benzer bulgular bildirilmiştir.[12,16,24,67,73,105,112,113]

Kimler Şiddet Kullanır?

Çocukluk döneminde aile içi şiddete tanık ya da maruz kalma, şiddetin çatışma çözme biçimi olarak içselleştirilmesine neden olabilir. Öyle ki, şiddetin

çocukları etkileyen diğer bir yönü, kendilerinin de şiddeti kullanıyor olmasıdır. Şiddetin erkek çocuklarında daha kalıcı bir etki oluşturduğunu ve bunların, yetişkinlik dönemi ilişkilerinde kadınlara karşı daha fazla şiddet uygulamalarını gösterilmiştir.[10,12,16,74]

Bir çalışmada, şiddete maruz kalanların ya da hem maruz hem de tanık olan yetişkinlerin yalnızca şiddete tanık olanlara göre şiddete bakış açılarının, daha olumsuz olduğu bildirilmiştir.[41] Annelerine karşı şiddet uygulandığına tanık olan kız çocuklarının aile içi şiddeti, şiddet içermeyen evlerde büyüyen kız çocuklarına göre, normal olarak değerlendirmeleri daha muhtemeldir.[1,12,16] Şiddetin görüldüğu evlerde, şiddete maruz kalmadan büyüyen çok sayıda çocuk olduğu bilinmesine rağmen, şiddete tanık olan bu çocukların yetişkinlikte, yüksek olasılıkla ev içi ve dışında şiddet davranışları sergiledikleri bildirilmektedir.[12] Yapılan bir çalışmada, eşler arasındaki istismara tanık olmuş erkek çocukların, tanık olmayanlara göre yetişkinlik döneminde önemli ölçüde daha fazla şiddet uyguladıkları ancak kadınlar açısından önemli farklılıkların olmadığı saptanmıştır.[24] Sonuç olarak yetişkinlik döneminde şiddet uygulama açısından en önemli risk faktörü, çocukluk çağında fiziksel şiddete maruz kalınmasıdır.

Şiddetin Sonuçları

Aile içi şiddet, kadın ve çocukları fiziksel ve ruhsal açıdan olumsuz etkiler.[1,17,76,107] Sıklıkla fiziksel, duygusal, ekonomik ve sözel şekilleri olan aile içi şiddetten, yalnızca kadınlar değil aynı zamanda çocuklar, aileler ve bir bütün olarak toplum etkilenmektedir.[55,67,90,105,114,115] Sorun toplum ruh sağlığı ve çocuk gelişimi açısından değerlendirildiğinde, böyle bir ortamda yetişmenin, kişiliğin normal yapısında bozulma, psikopatolojiye yatkınlık ve özkıyım girişimi riskinde artma gibi ruh sağlığı üzerine olumsuz etkileri olduğu açıktır.[113-117,130-133]

Duygusal sonuçların, özgüvende giderek azalma, kaygı ve depresyon ile madde kötüye kullanımı, diğer kendini yaralama davranışları ve özkıyım girişimleri aralığında değiştii bilinmektedir.[20,78,83,87,90,99] Şiddetin daha fazla ve daha az görüldüğu evlerde yaşayan erişkinlerin karşılaştırıldığı bir çalışmada, şiddet içeren davranışların şiddetin daha fazla görüldüğu evlerde yaşayan kızlarda üç ve erkeklerde ise iki kat arttığı bildirilmiştir.[59] Diğer bir çalışmada, araştırmacılar çocuk istismarı ve toplumda şiddete maruz kalma ile davranış problemleri, depresyon ve düşük özgüven arasında ilişki olduğunu doğrulamıştır.[20]

Bilişsel (kognitif) yetiler, sıklıkla aile içi şiddet yaşantısı deneyimlerinden olumsuz etkilenmektedir.[1,2,18] Bilişsel açıdan şiddetin etkileri, dikkat problemleri, öğrenme zorlukları ve okul performansının azalmasıdır.[35,61,76,99,107,118] Yakın zamanda şiddete maruz bırakılmış ve şu anda sığınma evlerinde kalan çocuklar arasında yapılan bir çalışmada, özellikle daha küçük yaşta şiddet gören çocukların olduğu karşılaştırma grubuna göre, okul performansı da dâhil olmak üzere bir dizi parametrenin daha kötü olduğu bildirilmiştir.[40,107,119]

Aile içi şiddetin davranışsal sonuçları fiziksel saldırının olduğu kötü akran ilişkileri ve şiddet içeren antisosyal davranışlardır.[114,120] Araştırmacıların çocukluk çağı istismarının uzun dönem sonuçlarına bağlı olarak, gençlerin giderek daha fazla şiddete başvurmaları ve yetişkin suçluların cezalandırılması konusuna, giderek artan derecelerde ilgi gösterdikleri bilinmektedir.[27,28,85,121-123] Türkiye’de şiddet gören kadınların çocukları arasında yapılan ulusal bir çalışmada, anneleri şiddet gören çocukların diğer çocuklara göre daha fazla davranış problemlerinin (anne ya da diğer çocuklara karşı daha saldırgan olmak) olduğu gösterilmiştir.[13] Yaklaşık 25 yıl önce istismar edilmiş çocukların, resmi suç kayıtlarının incelenmesi ile yapılan bir çalışmada, benzer yaş, cinsiyet, ırk ve sosyal sınıflardaki bireyler, eşleştirilmiş bir kontrol grubu ile karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada, erken çocukluk döneminde istismar edilenlerin, gençlik çağında %59 ve yetişkinlik döneminde %27 oranında tutuklanma (ceza alma, hapse girme) riskinin artmış olduğu, şiddet içeren bir suçun işlenme riskinin % 29 olduğu belirtilmiştir.[96] Bu bulgular, çocuk istismarı ve suça yönelme ile yetişkin suç ve şiddet davranışlarının artması arasındaki ilişkiyi kuvvetli bir şekilde desteklemektedir.[28,98,99] Genellikle kız çocukları ve kadınların, resmi olarak kayıtlı şiddet suçu davranışlarının daha düşük olduğu bilinmesine rağmen, çocuk istismarının kadınların suç davranışları üzerinde önemli bir etkisi olduğu da gösterilmiştir.[28,85,87,124]

Fiziksel sonuçlar, önemsiz yaralanmalar ile beyin hasarı hatta ölüm arasında değişmektedir.[103] Bu tip saldırılar esnasında çocuklar ya kazayla ya da araya girmeleri neticesinde fiziksel olarak yaralanabilirler.[44,106] Eski eşlerini öldüren aile içi şiddet mağdurlarının çocukları, sıklıkla cinayete ya da sonrasına tanık olabilir ya da kendileri de bu esnada öldürülmüş olabilir. Gerçekten de şiddet uygulayanların uygulamayanlara göre, genellikle kendi çocuklarını yedi kat daha fazla dövdükleri bildirilmektedir.[11] Diğer bir çalışmada, anneleri babaları tarafından istismar edilen erkeklerin, %81 oranında şiddete meyilli oldukları gösterilmiştir.[31] Ayrıca, ev içerisindeki sorunlar (çocukluk çağı istismarını da içeren) ile sağlık durumunun kötüleşmesi arasında ilişki

olduğu gösterilmiştir. Diğer bir deyişle, çocukluk çağında istismar edilmiş olan yetişkinlerin allerji, artrit, astım, bronşit, hipertansiyon ve ülser gibi fiziksel rahatsızlıklardan daha fazla muzdarip oldukları bilinmektedir.[5,46,56,57,125] Çocuk istismarı ve ihmal bazı olgularda önemli bazı beyin bölgelerinde yetersiz ve uygunsuz gelişime neden olarak, büyüme ve gelişmenin bozulmasına yol açabilir.[126,127] Ek olarak, çocukluk döneminde yaşanan ciddi fiziksel travma, beyin gelişiminin bozulmasına yol açarak, yaşamın daha sonraki dönemlerinde stres kaynakları ile baş etmede zorluklara neden olabilir.[89]

Aile İçi Şiddetle Başa Çıkma

Aile içi şiddet mağduru kadın ve/veya çocuklar, maruziyetin şiddeti ve sıklığına bağlı olarak olaylara farklı yanıtlar verirler.[77,81,87] Kadın ve/veya çocukların aile içi şiddet ile nasıl başa çıktıkları noktasında çok az şey söylenmiştir. Bu yanıtları yaş, başa çıkma yöntemleri, duygusal destek kaynakları ve farklı şekillerdeki mağduriyetin etkilediği bilinmektedir.[92,108,128,129] Bazı yazarlar çocukluk çağında şiddete maruz kalma ile daha sonra erişkin suç ve şiddet davranışları arasında güçlü bir ilişki olduğunu ileri sürmüşlerdir.[27,28,44,85,86] Yukarıda verdiğimiz verilere dayanarak, aile içi şiddete hem maruz kalma hem de tanık olma ile daha ciddi ruhsal sorunlar yaşama arasında, tek başına şiddete maruz kalanlara göre daha fazla ilişki olduğu söylenebilir.[45,111] Diğer yandan, bu sonuçlar mağdur edilen her çocuğun gelecek nesillerde, bu davranışı tekrar edeceği anlamına gelmez.

Zaman, bu koşullarda gerçekten de iyi bir sağaltıcıdır. Yakın zamanda şiddete maruz kalmış çocuklar daha belirgin duygusal ve davranışsal sorunlar gösterme eğiliminde iken şiddet ortamından ayrılmış olan ve artık bu ortamda yaşamayanlarda bu sorunlar çok daha az rahatsız edici olabilir.[40,70] Çeşitli çalışmalarda, çocukların bir zamanlar uğradıkları şiddetin etkisinden kurtulmalarında, daha güvenli ve dengeli bir ortamda bulunmalarının, iyileştirici bir etkisi olabileceğine dikkat çekilmiştir.[1,40,55,70] Kendilerine daha güvenilir alanlar bulan, destekleyici akraba ve öğretmenlere sahip, şiddet içeren evlerde daha az zaman geçiren ve başka aileler ile bağı olan çocukların, şiddetin olumsuz sonuçlarından daha az muzdarip oldukları bildirilmektedir.[59,64]

Sonuç

Ruh sağlığı uzmanları, aile içi şiddetin hem kurbanları hem de mağdurları ile temas halindedir. Bazı olgularda aile içi şiddet hâla devam etmektedir. Şiddet

kurbanı kadınların çoğunluğu, ruhsal bir travmadan muzdariptir.[51] Hastaların kendiliğinden aile içi şiddetten bahsetmeleri pek mümkün olmadığından, ruh sağlığı çalışanları tarafından konunun rutin olarak sorgulanması çok önemlidir. Tüm olgularda, bu konuda bir risk değerlendirmesine ihtiyaç vardır. Aile içi şiddetin mağdurları için yıkıcı, tanıkları için travmatik sonuçları vardır. Nihayetinde, aile içi şiddet temel insan haklarının ihlalidir, siyasi irade ve sivil ve yasal eylemler aracılığıyla toplumun tüm kesimlerinde ortadan kaldırılması gerekmektedir. Türkiye'nin ihtiyacı göz önüne alındığında, aile içi şiddet yasasının uygulanmasını geliştirmek ve kadın ve çocuğa yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına çalışmaya devam etmek için uygun önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu sorunları çözmek için gelecek uygulamaların geliştirilmesinde, daha fazla değerlendirme ve planlamaya ihtiyacımız vardır.

Kaynaklar

1. Straus MA, Gelles RJ, Steinmetz S. Behind Closed Doors: Violence in American Families. Garden City, New York, Doubleday/Anchor, 1980.
2. World Health Organization. World Report on Violence and Health. Geneva, World Health Organization, 2002.
3. Walker L. Current perspectives on men who batter women-implications for intervention and treatment to stop violence against women: Comment on Gottman et al. J Fam Psychol 1995; 9:264-271.
4. Statistics Canada. The violence against women survey. Ottawa, Canada, Statistics Canada, 1993.
5. Krug EG, Mercy JA, Dahlberg LL, Zwi AB. The world report on violence and health. Lancet 2002; 360(9339):1083-1088.
6. Directorate General on the Status of Women, Republic of Turkey Prime Ministry. Combating Domestic Violence Against Women National Action Plan. Ankara, Republic of Turkey Prime Ministry, 2007.
7. Amnesty International. Turkey: Women Confronting Family Violence. London, Amnesty International, 2004.
8. Kardam N. Turkey's Engagement with Global Women's Human Rights. Burlington, London, Ashgate Publishing Company, 2005.
9. Altınay AG, Arat Y. Violence against Women in Turkey: A Nationwide Survey, İstanbul, Punto, 2009.
10. Browne K, Herbert M. Preventing Family Violence. Chichester, Wiley, 1997.
11. Ogrodnik L. Family Violence in Canada: A Statistical Profile 2008. Canada, Canadian Centre for Justice Statistics, 2008.
12. Caykoylu A, Ibiloglu Okan A, Taner Y, Potas N, Taner E. The correlation of childhood physical abuse history and later abuse in a group of Turkish population. J Interpers Violence 2011; 26:3455-3475.

13. Owen FK, Owen DW. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. Ankara, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008.
14. American Psychological Association. Violence and the Family: Report of the American Psychological Association Presidential Task Force on Violence and the Family. Washington DC, American Psychological Association. 1996.
15. Bowker LH, Arbitell M, McFerron JR. On the Relationship Between Wife Beating and Child Abuse, Feminist Perspectives on Wife Abuse. California, Sage Publications, 1990.
16. Caykoylu A, İbiloğlu Okan A, Potas N, Yılmaz E. Incidence of domestic violence and possible risk factors in a group of Turkish women from a psychiatry clinic. 44th National Psychiatry Congress, 2008, Antalya, Turkey.
17. Hurley DJ, Jaffe P. Children's observations of violence: II. Clinical implications for children's mental health professionals. *Can J Psychiatry* 1990; 35:471-476.
18. Flannery DJ, Wester KL, Singer MI. Impact of exposure to violence in school on child and adolescent mental health and behavior. *J Community Psychol* 2004; 32:559-573.
19. Herzberger SD. The cyclical pattern of child abuse: a study of research methodology. *Am Behav Sci* 1990; 33:529-545.
20. Lynch M, Cicchetti D. An ecological-transactional analysis of children and contexts: the longitudinal interplay among child maltreatment, community violence, and children's symptomatology. *Dev Psychopathol* 1998; 10:235-257.
21. Lystad M. Violence in the Home: Interdisciplinary Perspectives. New York, Brunner/Mazel, 1986.
22. Hughes HM, Parkinson D, Vargo M. Witnessing spouse abuse and experiencing physical abuse; a "Double Whammy"? *J Fam Violence* 1989; 4:197-209.
23. Cappell C, Heiner RB. The intergenerational transmission of family aggression. *J Fam Violence* 1990; 5:135-152.
24. Carlson BE. Adolescent observers of marital violence. *J Fam Violence* 1990; 5:285-299.
25. Perry CM. Proactive thoughts on creating safe schools. *School Community Journal* 1999; 9:9-16.
26. World Health Organization. Violence: A Public Health Priority. Geneva, World Health Organization, 1996.
27. Rivera B, Widom CS. Childhood victimization and violent offending. *Violence Vict* 1990; 5:19-35.
28. Maxfield MG, Widom CS. The cycle of violence revisited 6 years later. *Arch Pediatr Adolesc Med* 1996; 150:390-395.
29. National Survey of Child and Adolescent Well-Being (NSCAW). CPS Sample Component Wave Data Analysis Report, 2005.
30. Robinson D, Taylor J. The Incidence of Family Violence Perpetrated by Federal Offenders: A File Review Study. Ottawa, Correctional Service of Canada, 1994.
31. Silent Witness National Witness Initiative. Statistics on domestic violence: a national crisis, 2001. <http://www.silentwitness.net/sub/violences.htm> (accessed in Feb 1, 2012).

32. Whipple EE, Webster-Stratton C. The role of parental stress in physically abusive families. *Child Abuse Negl* 1991; 15:279-291.
33. McCormack A, Gore J, Thomas K. Early career teacher professional learning. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education* 2006; 34:95-113.
34. Holden GW, Ritchie KL. Linking extreme marital discord, child rearing, and child behavior problems: evidence from battered women. *Child Dev* 1991; 62:311-327.
35. Holtzworth-Munroe A, Stuart GL. Typologies of male batterers: three subtypes and the differences among them. *Psychol Bull* 1994; 116:476-497.
36. Hilberman E, Munson K. Sixty battered women. *Victimology* 1977-1978; 2(3-4):460-470.
37. Hinchey FS, Gavelek JR. Empathic responding in children of battered women. *Child Abuse Negl* 1982; 6:395-401.
38. Holtzworth-Munroe A, Smutzler N, Sandin B. A brief review of the research on husband violence. Part II: the psychological effects of husband violence on battered women and their children. *Aggress Violent Behav* 1997; 2:179-213.
39. Hughes HM, Barad SJ. Psychological functioning of children in a battered women's clinic. *Am J Orthopsychiatry* 1983; 53:525-531.
40. Wolfe DA, Zak L, Wilson S, Jaffe P. Child witnesses to violence between parents: critical issues in behavioral and social adjustment. *J Abnorm Child Psychol* 1985; 14:95-104.
41. McClosky LA, Figueredo AJ, Koss MP. The effects of systemic family violence on children's mental health. *Child Dev* 1995; 66:1239-1261.
42. Stark E, Flitcraft A. Women-battering, child abuse and social heredity: what is the relationship? *Sociol Rev Monogr* 1985; 31:147-171.
43. Straus MA. Measuring intrafamily conflict and violence: The Conflict Tactics Scales. *J Marriage Fam* 1979; 41:75-88.
44. Widom CS. Does violence beget violence? A critical examination of the literature. *Psychol Bull* 1989; 106:3-28.
45. Spaccarelli S, Sandler IN, Roosa M. History of spouse violence against mother: correlated risks and unique effects in child mental health. *J Fam Violence* 1994; 9:79-98.
46. Springer KW, Sheridan J, Kuo D, Carnes M. Long-term physical and mental Health consequences of childhood physical abuse: results from a large population-based sample of men and women. *Child Abuse Negl* 2007; 31:517-530.
47. Stagg V, Wills GD, Howell M. Psychopathology in early childhood witnesses of family violence. *Topics Early Child Spec Educ* 1989; 9:73-87.
48. Osofsky JD. *Children in a Violent Society*. New York, NY, Guilford Press, 1998.
49. Pagelow M. Children in violent families: direct and indirect victims. In *Young Children and their Families* (Eds S Hil, B Barnes B). Lexington, Lexington Books, 1982.
50. Parke R, Collmer C. Child abuse: an interdisciplinary review. In *Review of Child Development Research Vol.5* (Ed EM Hetherington). Chicago, Chicago University Press, 1975.

51. Wha-soon B. A study on the prevention of and countermeasures against domestic violence. *Womens Stud Forum* 1994; 10:148-171.
52. Wolfe DA. *Child Abuse: Implications for Child Development and Psychopathology*. Newbury Park, Sage Publications, 1987.
53. Jackson SM. Issues in the dating violence research: a review of the literature. *Aggress Violent Behav* 1999; 4:233-247.
54. Farrington DP, Loeber R, Yin Y, Anderson SJ. Are within-individual causes of delinquency the same as between-individual causes? *Crim Behav Ment Health* 2002; 12:53-68.
55. Fantuzzo JW, DePaola LM, Lambert L, Martino T. Effects of interparental violence on the psychological adjustment and competencies of young children. *J Consult Clin Psychol* 1991; 59:258-265.
56. Flaherty EG, Thompson R, Litrownik AJ, Theodore A, English DJ, Black MM et al. Effect of early childhood adversity on health. *Arch Pediatr Adolesc Med* 2006; 160:1232-1238.
57. Perry BD, Pollard RD, Blakley TL, Baker WL, Vigilante D. Childhood trauma, the neurobiology of adaptation, and “use-dependent” development of the brain: how “states” become “traits”. *Infant Ment Health J* 1995; 16:271-291.
58. Porter B, O’Leary DK. Marital discord and childhood behavior problems. *J Abnorm Child Psychol* 1980; 8:287-295.
59. Flannery DJ, Singer M, Williams L, Castro P. Adolescent violence exposure and victimization at home: coping and psychological trauma symptoms. *Int Rev Victim* 1998; 6:29-48.
60. English DJ, Widom CS, Brandford C. Another look at the effects of child abuse. *National Institute of Justice Journal* 2004; 251:23-24.
61. Fantuzzo JW, Lindquist CU. The effects of observing conjugal violence on children: a review and analysis of research methodology. *J Fam Violence* 1989; 4:77-94.
62. Maxwell G, Carroll-Lind J. Distorted childhoods: the meaning of violence for children. *Social Policy Journal of New Zealand* 1998; 10:177-189.
63. McCord J. A forty year perspective on effects of child abuse and neglect. *Child Abuse Negl* 1983; 7:265-270.
64. Mihalic SW, Elliot D. Short- and long-term consequences of adolescent work. *Youth Soc* 1997; 28:464-498.
65. Flannery DJ, Singer M, Wester K. Violence exposure, psychological trauma, and suicide risk in a community sample of dangerously violent adolescents. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 2001; 40:435-442.
66. Montminy-Danna M. A comparative study of school performance of children who witness family violence and their non-reporting agemates (Master of social works thesis). Boston, Boston University, 1997.
67. O’Keefe M. Linking marital violence, mother-child/father-child aggression and child behavior problems. *J Fam Violence* 1994; 9:63-78.
68. Groves BM, Zukerman B, Marans S, Cohen DJ. Silent victims. *JAMA* 1993; 269:262-264.

69. Grych JH, Fincham FD. Marital conflict and children's adjustment: a cognitive contextual framework. *Psychol Bull* 1990; 108:267-290.
70. Jaffe PG, Hurley DJ, Wolfe D. Children's observations of violence: I. critical issues in child development and intervention planning. *Can J Psychiatry* 1990; 35:466-470.
71. Moffitt TE, Caspi A. Childhood predictors differentiate life-course persistent and adolescent-limited antisocial pathways among males and females. *Dev Psychopathol* 2001; 13:355-375.
72. Mullender A, Morley R. *Children Living with Domestic Violence: Putting Men's Abuse of Women on the Child Care Agenda*, London, Whiting and Birch, 1994.
73. Carlson BE. Outcomes of physical abuse and observation of marital violence among adolescents in placement. *J Interpers Violence* 1991; 6:526-534.
74. Egeland B, Bosquet M, Chung AL. Continuities and discontinuities in the intergenerational transmission of child maltreatment: implications for breaking the cycle of abuse. In *Early Prediction and Prevention of Child Abuse: A Handbook* (Eds KD Browne, H Hanks, P Stratton, CH Giachritsis):217-232. West Sussex, England, Wiley, 2002.
75. Elbow M. Children of violent marriages: the forgotten victims. *Soc Casework* 1982; 63:465-471.
76. Kashani JH, Daniel AE, Dandoy AC, Holcomb WR. Family violence: impact on children. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 1992; 31:181-189.
77. Kaufman J, Zigler E. Do abused children become abusive parents? *Am J Orthopsychiatry* 1987; 57:186-192.
78. Mathias J, Mertin P, Murray A. The psychological functioning of children from backgrounds of domestic violence. *Aust Psychol* 1995; 30:47-56.
79. Patterson G, Reid JB, Dishion TJ. *Antisocial Boys: A Social Interactional Approach* (Vol. 4). Eugene, OR, Castalia Publishing Company, 1997.
80. Christopoulos C, Cohn DA, Shaw DS, Joyce S, Sullivan-Hanson J, Kraft S et al. Children of abused women: I. Adjustment at time of shelter residence. *J Marriage Fam* 1987; 49:611-619.
81. Blum J, Ireland M, Blum RW. Gender differences in juvenile violence: a report from Add Health. *J Adolesc Health* 2003; 32:234-240.
82. Bandura A. Influence of models' reinforcement contingencies on the acquisition of imitative responses. *J Pers Soc Psychol* 1965; 1:589-595.
83. Blumenthal DR, Neemann J, Murphy CM. Lifetime exposure to interparental physical and verbal aggression in college students. *Violence Vict* 1998; 13:175-195.
84. Gwartney-Gibbs PA, Stockard J, Bohmer S. Learning courtship aggression: the influence of parents, peers, and personal experiences. *Fam Relat* 1987; 36:276-282.
85. Widom CS. Child abuse, neglect, and violent criminal behavior. *Criminology* 1989; 27:251-271.
86. Widom CS. Childhood victimization: risk factor for delinquency. In *Adolescent Stress: Causes and Consequences* (Eds ME Colten, S Gore):201-221. New York, Aldine de Gruyter, 1991.
87. Widom CS. Childhood victimization: early adversity, later psychopathology. *National Institute of Justice Journal* 2000; 242:1-9.

88. Schaefer ES. Children's Report of Parental Behavior: An inventory. *Child Dev* 1965; 36:413-424.
89. Schwarz ED, Perry BD. The post-traumatic response in children and adolescents. *Psychiatr Clin North Am* 1994; 17:311-326.
90. Graham-Bermann SA, Levendosky AA. Traumatic stress symptoms in children of battered women. *J Interpers Violence* 1998; 13:111-128.
91. Martin MJ, Schumm WR, Bugaighis MA, Jurich AP, Bollman SR. Family violence and adolescents' perceptions of outcomes of family conflict. *J Marriage Fam* 1987; 49:165-171.
92. Peled E. The experience of living with violence for preadolescent witnesses of woman abuse. *Youth Soc* 1998; 29:395-430.
93. Saunders DG. Child custody decisions in families experiencing woman abuse. *Soc Work* 1994;39:51-59.
94. Truscott D. Intergenerational transmission of violent behavior in adolescent males. *Aggress Behav* 1992; 18:327-335.
95. Whitman TL, Borkowski JG, Keogh DA, Weed K. *Interwoven Lives: Adolescent Mothers and Their Children*. Mahwah, NJ, Lawrence Erlbaum Associates, 2001.
96. Stouthamer-Loeber M, Wei EH, Homish DL, Loeber R. Which family and demographic factors are related to both maltreatment and persistent serious juvenile delinquency? *Children's Services: Social Policy, Research, and Practice* 2002; 5:261-272.
97. Lansford JE, Criss MM, Pettit GS, Dodge KA, Bates JE. Friendship quality, peer group affiliation, and peer antisocial behavior as moderators of the link between negative parenting and adolescent externalizing behavior. *J Res Adolesc* 2003; 13:161-184.
98. Jacobson N, Gottman J. *When Men Batter Women*. New York, Simon & Schuster, 1998.
99. Kolbo JR, Blakely E, Engleman D. Children who witness domestic violence: a review of empirical literature. *J Interpers Violence* 1996; 11:281-293.
100. Lamberg L. Younger children, more girls commit acts of violence: Some get help, others receive only punishment. *JAMA* 2002; 288:566-568.
101. Rosenbaum A, O'Leary DK. Children: the unintended victims of marital violence. *Am J Orthopsychiatry* 1981; 51:692-699.
102. Tomison A. Child abuse and other family violence: findings from a case tracking study. *Fam Matters* 1995; 41:33-38.
103. Stephens DL. Battered women's views of their children. *J Interpers Violence* 1999; 14:731-746.
104. Forsstrom-Cohen B, Rosenbaum A. The effects of parental marital violence on young adults: an exploratory investigation. *J Marriage Fam* 1985; 47:467-472.
105. Hughes HM. Psychological and behavioral correlates of family violence in child witnesses and victims. *Am J Orthopsychiatry* 1988; 58:77-90.
106. Westra B, Martin HP. Children of battered women. *Matern Child Nurs J* 1981; 10:41-54.

107. Jaffe P, Wolfe D, Wilson S, Zak L. Family violence and child adjustment: a comparative analysis of girls' and boys' behavioral symptoms. *Am J Psychiatry* 1986; 143:74-77.
108. Kerouac S, Taggart ME, Lescop J, Fortin MF. Dimensions of health in violent families. *Health Care Women Int* 1986; 7:413-426.
109. Dube SR, Anda RF, Felitti VJ, Chapman D, Williamson DF, Giles WH. Childhood abuse, household dysfunction and the risk of attempted suicide throughout the life span: findings from the Adverse Childhood Experiences Study. *JAMA* 2001; 286:3089-3096.
110. Florida Mortality Project. Florida Governor's Task Force on Domestic and Sexual Violence. Florida, Florida Statistical Analysis Center, 1997.
111. Spaccarelli S, Coatsworth JD, Bowden BS. Exposure to serious family violence among incarcerated boys: its association with violent offending and potential mediating variables. *Violence Vict* 1995; 10:163-182.
112. Davis LV, Carlson BE. Observation of spouse abuse. *J Interpers Violence* 1987; 2:278-291.
113. Miller TR, Handal PJ, Gilner FH, Cross JF. The relationship of abuse and witnessing violence on the Child Abuse Potential Inventory with Black adolescents. *J Fam Violence* 1991; 6:351-363.
114. Sternberg KJ, Lamb ME, Greenbaum C, Cicchetti D, Dawud S, Cortes RM et al. Effects of domestic violence on children's behavior problems and depression. *Dev Psychol* 1993; 29:44-52.
115. Henning K, Leitenberg H, Coffey P, Bennett T, Jankowski MK. Long-term psychological adjustment to witnessing interparental physical conflict during childhood. *Child Abuse Negl* 1997; 21:501-515.
116. Straus MA. Children as Witnesses to Marital Violence: A Risk Factor for Lifelong Problems among a Nationally Representative Sample of American Men and Women. Report of the Twenty-Third Ross Roundtable. Columbus, OH, Ross Laboratories, 1992.
117. Telch C, Lindquist C. Violent versus non-violent couples: a comparison of patterns. *Psychother* 1984; 21:242-248.
118. Peled E, Davis D. *Groupwork with Children of Battered Women*. Thousand Oaks, CA, Sage Publications, 1995.
119. Rossman BBR. 'Descartes' error and post-traumatic stress disorder: cognition and emotion in children who are exposed to parental violence'. In *Children Exposed to Marital Violence* (Eds W Holden, R Geffner, E Jouriles):223-256. Washington DC, American Psychological Association, 1998.
120. Cooper M. *Current and Future Effects on Children Witnessing Parental Violence: An Overview and Annotated Bibliography Series on Interpersonal Violence Report No.1*. Vancouver BC, Institute on Family Violence, 1992.
121. Geller M, Ford-Somma L. *Violent Homes, Violent Children: A Study of Violence in the Families of Juvenile Offenders*. Trenton, NJ, New Jersey State Department of Corrections, 1984.

122. Lewis DO, Shanok SS, Pincus JH, Glaser GH. Violent juvenile delinquents. *J Am Acad Child Psychiatry* 1979; 18:307-319.
123. Malik S, Sorenson SB, Aneshensel CS. Community and dating violence among adolescents: perpetration and victimization. *J Adolesc Health* 1997; 21:291-302.
124. Snyder HN. *Juvenile Arrests 2001*. Washington, DC, US. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 2003.
125. Jouriles EN, Murphy CM, O'Leary KD. Interspousal aggression, marital discord, and child problems. *J Consult Clin Psychol* 1989; 57:453-455.
126. De Bellis M, Thomas L. Biologic findings of post-traumatic stress disorder and child maltreatment. *Curr Psychiatry Rep* 2003; 5:108-117.
127. Watts-English T, Fortson BL, Gibler N, Hooper SR, De Bellis. The psychobiology of maltreatment in childhood. *J Soc Issues* 2006; 62:717-736.
128. Dutton DG, Hart SD. Risk markers for family violence in a federally incarcerated population. *Int J Law Psychiatry* 1992; 15:101-112.
129. Folkman S, Lazarus RS. An analysis of coping in a middle-aged community sample. *J Health Soc Behav* 1980; 21:219-39.
130. Mayda AS, Karaçor K, Erdem GU, Kirca N, Urgan U. The relationship between the points of university entrance examination and expose of domestic violence and attitudes towards violence of students. *TAF Preventive Medicine Bulletin* 2006; 5:176-186.
131. Efe ŞY, Ayaz S. Kadına yönelik aile içi şiddet ve kadınların aile içi şiddete bakışı *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2010; 11:23-29.
132. Vahip I. Evdeki şiddet ve gelişimsel boyutu: farklı bir açıdan bakış. *Türk Psikiyatri Derg* 2002; 13:312-319.
133. Ayan S. Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2007; 8:206-214.

Aslıhan Okan İbiloğlu, Uzm.Dr., Tarsus Devlet Hastanesi, Mersin

Yazışma Adresi/Correspondence: Aslıhan Okan İbiloğlu, Tarsus Devlet Hastanesi, Mersin, Turkey.

E-mail: aslihanokan@gmail.com

Yazar bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

The author reported no conflict of interest related to this article.

Çevrimiçi adresi / Available online at: www.cappsy.org/archives/vol4/no2/

Çevrimiçi yayım / Published online 18 Mart/March 18, 2012; doi:10.5455/cap.20120413
